

יד לוי אשכול – מערך שיעור

"הבטחתי, אך לא הבטחתי לקיים"

המכשולים שמעמידה המציאות בפני מנהיגים

<p>עזרים</p> <p>דף מקורות עם שאלות לדיון, דף עזר למורה</p>	<p>מטרות</p> <ul style="list-style-type: none"> • היכרות עם מושגי חזון ומנהיגות. • בחינת דרכי התמודדות של מנהיגות עם מכשולים ועם המציאות 	<p>קהל היעד</p> <p>תלמידי חטיבה עליונה </p> <hr/> <p>משך הפעילות</p> <p>45 דק' </p>
---	---	--

מהלך הפעילות:

לאחר הצגת הנושא מחלקים את הכיתה לקבוצות ללימוד מדפי המקורות, מתכנסים לסיכום במליאת הכיתה.

1. הצגת הנושא:

- חזון הוא תמונת העתיד שאליה אנחנו שואפים.
- מנהיגות היא קבלת אחריות על עיצוב מטרה מוצהרת, רתימת ציבור לרעיון, ופעילות להשגת המטרה באמצעות רתימת אנשים נוספים למאמץ העשייה.
- המנהיג משפיע על עמדות, דעות ומעשים של אנשים, וכך מעצב ומשנה את המציאות ואת העתיד.
- אבל מה קורה כאשר המציאות מציבה מכשולים בלתי-צפויים?

2. קבוצות לימוד:

קריאה מדף המקורות ומענה על השאלות הנלוות.

3. דיון במליאה וסיכום:

במהלך הצגת התשובות יתקיים דיון כיתתי, ובסיומו ניתן לסכם כי תמונת החזון שאליה שואפים לא משתנה כתוצאה משינויים במציאות, אבל המציאות מכתיבה צורך בגמישות בדרכי הפעולה ובמטרות בדרך אל החזון הנכסף.

"הבטחתי, אך לא הבטחתי לקיים"

דף עזר למורה

מכשול בדרך יכול להיות בעיה קטנה הניתנת לעקיפה או דילמה המחייבת פתרון. הדרך שבה בוחר אדם לתרגם את המצב הופכת אותו למנהיג.

מכשול: מחסום המחייב שינוי דרך.

דילמה: צומת החלטות, בחירה בין דרכים.

1. "אמנם היו ועדות שונות להכנת תכניות וכו', אבל כאשר הגיעו למעשה לא ידענו בדיוק מה עושים עם היהודים הללו. ואז הוספנו מהלב ומהניסיון שהיה לנו ואמרנו: ארץ שוממה, עם שומם, אלה השניים צריכים להפרות אחד את השני". (לוי אשכול, מאי 1948)

החזון: הקמת מדינה לעם היהודי, שיתכנס אליה מגלויות העולם; אחת המטרות העיקריות להשגת החזון של קליטת כל יהודי שירצה להגיע למדינת ישראל.

המציאות: מחסור חמור במשאבים; עלייה המונית בלתי-צפויה; רוב העולים עניים, חולים וחסרי הכשרה מקצועית; רוב העולים עולים מסיבות של רדיפה, עוני ומחסור ולא מסיבות של ציונות מעשית; קולות בעולם הטוענים כי העם היהודי לא זקוק לשטחים שניתנו לו במסגרת תכנית החלוקה מאחר שהם ריקים מהתיישבות יהודית.

אם היו ועדות והיו תוכניות, מה הבעיה שעולה מדברי לוי אשכול?

ריבוי העולים, זהותם וחוסר החיבור שלהם לרעיון של הציונות המעשית: התיישבות וחקלאות.

למה התכוון אשכול במונחים "ארץ שוממה" ו"עם שומם"?

ארץ שוממה – אזורים גדולים בארץ נותרו ריקים מיישובים יהודיים. כנגד הטוענים כי היהודים קיבלו שטחים גדולים מדי בתוכנית החלוקה היה צורך דחוף להקים יישובים ברחבי הנגב, הגליל והרי ירושלים.
עם שומם – העולים לא היו מחוברים לרעיונות של התיישבות, חקלאות יהודית, עבודה עברית וחברת עובדים ופועלים כדרך למימוש החזון להקמת מדינה.

כיצד הפך אשכול את הבעיה לפתרון?

אשכול מציע לחבר בין העולים לבין החזון הציוני של כיבוש האדמה – על ידי עבודה, באמצעות שליחתם להקים יישובים ומושבים חקלאיים, ובכך למלא את הארץ ביישובים ואת העולים באהבת האדמה והעבודה העברית.

2. "מלבד מילוי תעודתנו ההיסטורית בעצם קיומנו והתעצמותנו, **האם מילאנו את מסגרת המדינה תוכן?** והלא מלבד הלחץ המידי לפתרון מצוקת היהודים, ביקשנו כולנו שתהיה המדינה הזאת משכן לרוחנו. **עלינו לשוב להיות לעם יוצר ערכים. חייבים אנו לחוש** בציפייה ובתביעה של תפוצות ישראל, ואולי גם של גויי הארצות, שערכים אלה יהיו אור לגויים ומאור לגולה. אנו מכינים כלים. אנו בונים את כינורו של דוד. איך, מאין תקום הרוח שתבוא ויתנגן מאליו? בדורנו מתקיים חזון העצמות היבשות 'ותקרבו עצמות עצם אל עצמו'; הקימונו את השלד. אולי גם 'והנה עליהם גידים, ובשר עלה, ויקרם עליהם עור מלמעלה'. **האם יספיקו כוחותינו לבדם?** כדי שתבוא בהם הרוח, ויחיו?".

(לוי אשכול, ישיבת הנעילה של הוועד הפועל הציוני, ירושלים, 23 במרס 1964)

"הבטחתי, אך לא הבטחתי לקיים"

מקרא:

- כחול – שאלה הדורשת תשובה;
- אדום – התשובה באמצעות חזרה לחזון;
- ירוק – הקושי שעומד לפנינו.

מהי הבעיה שמעלה אשכול בדבריו?

השאלה העולה מן הטקסט היא: האם מילאנו את מסגרת המדינה תוכן? כלומר, האם בעצם הקמת המדינה הוגשם החזון, או שמא החזון מדבר לא רק על מסגרת טכנית אלא על מדינה עם תוכן מיוחד?

מהו החזון שהוא מתאר?

1. "משכן לרוחנו" – מדינה המבטאת תוכן של ערכים.
2. "עם יוצר ערכים" – ערכי היהדות האוניברסליים הממשיכים להתפתח.
3. "אור לגויים ומאור לגולה" – ערכים שיבטאו את הייחוד של העם היהודי.

האם יש לבעיה פתרון במסגרת החזון?

למעשה, אין צורך בפתרון – צריך להמשיך בדרך לקיום החזון. על פי לוי אשכול, החזון אינו הקמת מדינה, אלא הקמת מדינה שיש בה תוכן – ולכן צריך לשוב לבחון את החזון ולהתחבר אליו, ולא לעצור באמצע הדרך.

האם יש קושי מיוחד?

חששו של אשכול הוא "האם יספיקו כוחותינו לבדם?" אשכול מבין שהגשמת החזון היא משימה גדולה וקשה הדורשת כוחות גדולים. הוא שואל אם יש בחברה הישראלית את הכוחות הדרושים להמשך הדרך.

3. שמעון פרס מספר על המפגש הראשון שלו עם לוי אשכול:

"אשכול גייס אותי מקבוצת גבע לעבודה בנוער העובד. הוא בא למשק מלא חיוניות וחייניות של נער, וכשסיים שם את מלאכתו הציע לי להצטרף למסעו הביתה, לדגניה. בכביש עמדה אבן גדולה בצדו הימני. אשכול העיף מבט על הכביש ומבט על האבן, והחל מהרהר בקול: 'אפשר לאגוף את האבן מצד שמאל – וזה על-פי ההיגיון; ואפשר לאגפה מצד ימין – וזה על-פי חוקי התנועה. ומכל מקום אסור לעלות עליה... ואפשר גם אחרת.' הוא עצר את המכונית והודיע חגיגית: 'אנחנו יורדים ומזיזים את האבן! וכל-כך למה? ראשית, הכביש ינוקה מפגע. נוסעים שיבואו אחרינו לא יצטרכו להתלבט, ואנחנו – לא זו בלבד שיצאנו ידי חובתנו כלפי ההיגיון וכלפי החוק, אלא גם עשינו משהו'."

(שמעון פרס בספרו "לך עם האנשים", 1978)

מה הבעיה שבה נתקלו אשכול ופרס?

אבן החוסמת את הדרך.

מה האפשרויות השונות לפתרון הבעיה?

אפשר לעקוף משמאל, אפשר לעקוף מימין, וישנה דרך נוספת – להזיז את האבן מהכביש.

"הבטחתי, אך לא הבטחתי לקיים"

מה הפתרון שבו בחר אשכול?

אשכול בחר באפשרות השלישית: לעצור את המכוננית, לצאת ולהזיז את האבן שמפריעה לתנועה.

מה הקשר בין מנהיגות לבין דרך ההתנהלות של לוי אשכול?

מנהיגות משמעותה אחריות והסתכלות אל העתיד. אשכול דואג לאחרים שייסעו בדרך ועלולים להיתקל באבן, ולכן הוא פועל לסלק את המכשול למען הבאים אחריו בדרך.

* * *

4. "הכרח הוא שכל יחיד וכל קבוצה התובעים תביעותיהם יראו לא רק את ענייניהם הם, לא רק את האינטרס החלקי שלהם, אלא גם את צורכי הכלל המחייבים כל אחד לריסון עצמי.

ראייה זו מותר לדרוש במיוחד מבעלי ההשכלה והידע – האינטליגנציה של העם, העומדים בעמדות מפתח, התורמים לקידום תרבותו של העם והישגיו המדעיים והטכניים, ומצוידים בידיעת המצב – מהם מותר לדרוש יתר אחריות והבנה". (לוי אשכול, דברים בכנסת: שאלות המדינה – הממשלה החדשה ותכניתה, 25 ביוני 1963)

מה הבעיה שמתאר לוי אשכול?

אנשים וקבוצות בחברה הישראלית דורשים מענה לצורכיהם האישיים ללא התחשבות בצורכי הכלל.

כיצד, לטענת אשכול, ניתן לפתור את הבעיה?

הבעיה תיפתר אם אנשים המנהיגים קבוצות אינטרס שונות, יראו גם את האינטרס הכללי של ישראל כאינטרס שלהם. ככל שהמנהיגים משכילים יותר ומצליחים יותר, כך, על פי אשכול, יש להם אחריות רבה יותר לכלל הציבור.

מה הקשר בין הפתרון שהציע אשכול לבין החזון?

החזון – מדינה לעם היהודי, מדינה שהתוכן שלה מבטא את הרוח המיוחדת לעם היהודי, מדינה שהיא אור לגויים ומאור לגולה.

בעבור לוי אשכול, אם הישראלים יחיו על פי עקרונות וערכי החזון, הם יחדלו מלהתמקד באינטרסים אישיים ויראו באינטרס הכללי של החברה הישראלית את מטרת העל. למעשה דורש אשכול ממנהיגי קבוצות ומיחידים להתנהג כאילו הם מנהיגי העם כולו.